

Velkommen
til forelesninger i Arverett
Vår 2009

Professor Peter Lødrup

Læringskrav

Det kreves **god forståelse** av følgende emner:

- Arv etter loven
- Livsarvingers pliktdel
- Reglene om testamenters opprettelse, tolking, tilbakekall og bortfall
- Uskifte
- Grensen mellom livs- og dødsdisposisjoner

Det kreves **kjennskap til** følgende emner:

- Sammensatt skifte
- Hovedtrekkene i bobehandlingen
- Fordelingen av boets eiendeler
- Arveplanlegging – utforming av testamenter og andre dokumenter for å oppnå bestemte resultater

Hovedlitteratur

Lødrup, Peter: Arverett, 5. utg. Oslo 2008.

Boken dekker læringskravene. Petitavsnitt faller i sin helhet utenfor læringskravene. På en del felt går boken lenger enn det som kreves - i praksis vil følgende avsnitt dekke læringskravene: § 1, §§ 3- 9 III nr. 2, § 10 V, § 11 I-III, §§ 12- 15 V, §§ 16-17, § 18 I, § 19, § 20 I, §§ 21- 23, § 24 I-III og VI, § 27 I-V, § 30 I-III, § 31 I-II, § 32 I-VI, § 33, § 34 I-II.

ARVERETT - LOVER

- Arveloven 3. mars 1972 nr. 5 (al.)
- Skifteloven 21. februar 1930 (sl).
- Ekteskapsloven 4. juli 1991 nr. 47 (el.)
- Husstandsfellesskapsloven 4. juli 1991 nr. 45
- Forsikringsavtaleloven 16. juni 1989 nr. 69 (fal.)
- Odelsloven 28. juni 1974 nr. 58 (odl.)
- Lov om forsvunne personer 23. mars 1961 (fsvl.)
- Arveavgiftsloven 19. juni 1964 nr. 14 (aal.)

Forarbeider

- Utkast til lov om arv 1962
- Ot.prp. nr. 36 (1968 – 69)
- Ot.prp. nr. 46 (1989 – 90) (Minstearven)
- Ot.prp. nr. 73 (2007 – 08) (Arverett og uskifte for samboere)

NOU 2007: 16 Ny skiftelovgivning

- Her foreslås noen mindre endringer i arveloven, blant annet:
  - al. § 2 tredje ledd annet og ledd foreslås opphevd
  - al. § 57 nytt fjerde og femte ledd om bortfall av gjensidige testament pga. visse endrede forhold
  - al. § 58 – flere endringer i første og annet ledd
  - al. § 72 – nesten samtidig død
  - al. § 76 a – c: overføring av naturalutleggsreglene i skifteloven med mindre endringer

Årets avgjørelser fra Høyesterett

- Gjensidig testament: Rt. 2008 s. 337
- Arveloven § 24 annet ledd: Dom 11. november 2008 – HR-2008-1926-A
- Grensen mellom livs- og dødsdisposisjoner: Dom 25. november 2008 – HR-2008-2039-A

Juridisk teori et utvalg

- Lødrup, Arverett 5. utg. 2008
- Hambro, Arveloven, 4. utg. 2007
- Hambro, Arveplanlegging og avtalt uskifte 2006
- Lødrup i Knophs oversikt over Norges rett
- Lødrup, Oversikt over arveretten 5. utg. 2009
- Asland, Uskifte, Oslo 2008

HVA SKJER VED DØDSFALLET?

Utsatt arvefall ved testament, § 71 annet ledd.

Generelt vilkår for å arve:
Arvingen må ha overlevd arvelateren, al. § 71, jf. § 72.

Skifteloven 21. februar 1930 (sl).

§ 124. Med **loddeier** forstås i denne lov enhver der i egenskap av ektefelle eller **arving** har krav på lodd i boet.

Med **arving** forstås enhver der efter lovens arvegangsregler eller siste viljeserklæring inntreer i avdødes efterlatenskaper helt ut eller efter et fastsatt forhold.

Med **legatar** forstås enhver annen som ved siste viljeserklæring er tilsagt nogen fordel ved arvelaterens død.

”Arving” betyr forskjellige ting i arvelov og skiftelov –
hvorfor?

ARVELOVEN	SKIFTELOVEN (§ 124)
arving	ektefelle } loddeier } arving } legatar }

SAMMENSATT SKIFTE

I. Deling etter ekteskapslovens § 77:

Avdødes boslodd

**Gjenlevendes
boslodd**

II. Deling etter arveloven:

+

Avdødes særeie

=

DØDSBOET

Arving 1

Arving 2

Arving 3

Én vil normalt
være
ektefellen/evt.
samboer

Forholdet mellom legalarv og testamentsarv:

Hovedregel: Fri testasjonsadgang, § 48

Unntak:

1. Minstearv for ektefelle, § 6, jf. § 7
2. Forlodsrett, § 36, jf. § 37
3. Livsarvingens pliktdel, § 29
4. Samboers rett til minstearv, § 28 b

§ 48 første ledd: ”Den som har fylt 18 år kan i testament fastsetje kva som skal gjerast med det han let etter seg når han døyr.”

- § 29 første ledd: To tredjepartar av formuen til arvelataren er pliktdelsarv. Men pliktdelsarven er aldri større enn 1.000.000 kroner til kvart av barna til arvelataren eller til kvart barns linje, likevel såleis at grensa for ein fjernare livsarving er minst 200.000 kroner.

§ 7. Ektemakens rettar etter § 6, jfr. kap. III, kan berre avgrensast ved testament som han har fått kunnskap om før arvelatarens død. Vilkåret om at ektemaken må ha fått kunnskap om testamentet, gjeld likevel ikkje, dersom det var umogeleg eller det etter tilhøva ville være urimeleg vanskeleg å varsle han. **Ektemaken sin rett til minstearv på 4 eller 6 ganger grunnbeløpet i folketrygda kan likevel ikkje avgrensast.**

- § 28 b: ”Den som var sambuar med den avdøde ved dødsfallet og har, har hatt eller ventar barn med avdøde, har rett til arv svarande til 4 gonger grunnbeløpet i folketrygda ved dødsfallet, jamvel om det er livsarvingar etter arvelataren.

§ 36. Barn av arvelataren som ikkje har fått oppfostringa si fullenda på den tid arvelataren dør, har krav på ein sum av buet som forlott til å sikre livsopphald og utdanning dersom dette er rimeleg etter tilhøva. Storleiken av summen skal avpassast etter tilhøva. Ved avgjerda skal det m.a. takast omsyn til den arvelotten det uforsytte barnet elles får, om barnet har eigen formue, om barnet er sikra oppfostring på annan måte, og kva utgifter arvelataren har hatt til utdanning av dei andre barna sine. Er det fleire barn utan forsyting, skal kvart barn ha så mykje som er rimelig når det blir tatt omsyn til kva dei treng og til tilhøva elles.

Heimeverande barn som utan rimeleg vederlag har gjort særleg mykje for arvelataren, kan ved arveoppgjeret krevje å få ein sum av buet som forlott dersom dette er rimeleg etter tilhøva. Storleiken av summen skal avpassast etter tilhøva. Ved avgjerda skal det m.a. takast omsyn til den innsats barnet har gjort, dei utsikter det har i arbeidslivet, kor stor arvelott barnet elles vil få og den økonomiske stoda i det heile til barnet og dei andre arvingane.

§ 37. Forlottsretten til barna etter § 36 kan ikkje gjerast mindre med testament. Reglane i § 29 andre ledd og §§ 31-34 gjeld likevel tilsvarande.

Forlottsretten skal oppfyllast i buet før annan arv, **men er utan innverknad på dei rettane attlevande ektemake har etter skifteloven.** I pliktdelsarv kan forlottsretten berre oppfyllast så langt midlane elles i buet ikkje rekk til.

Legalarveretten

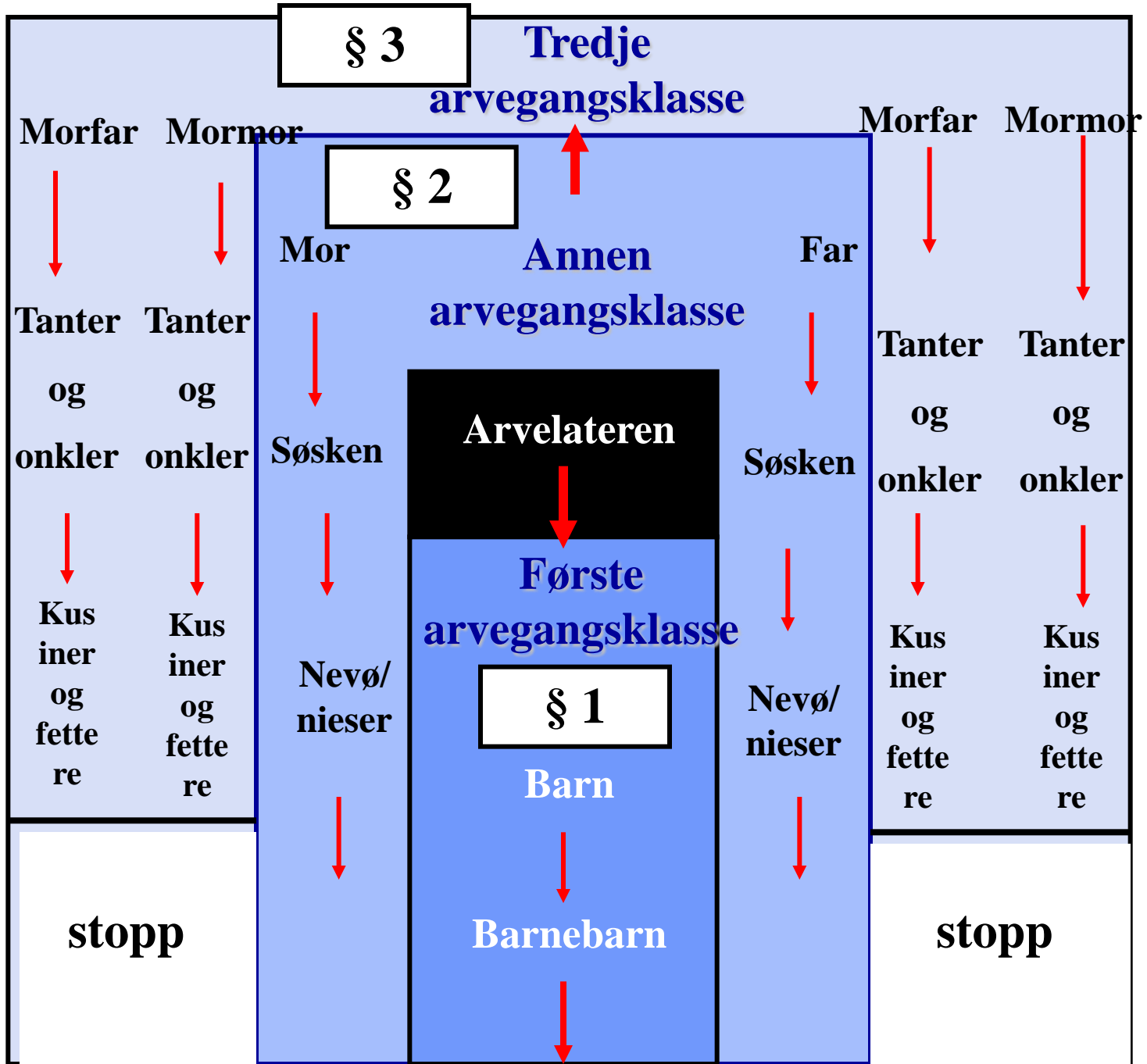
- Slekstens arverett
- Ektefellens arverett
- Samboeres arverett
- Statens arverett

Slektens arverett

Arveloven § 1, § 2 og § 3

Arvegangsklassene deles inn etter parentelsystemet.

Oldeforeldre arver ikke

§ 1. Næraste slektsarvingar er avkomet (livsarvingane) til arvelataren.

Barna til arvelataren arvar likt dersom ikkje anna går fram av særskilde lovreglar. Er eit barn død, går arvelotten til livsarvingane etter barnet, med lik part på kvar grein.

Dersom arvelataren også etterlet seg ektemake, gjeld reglane i kapittel II og III.

§ 2. Har arvelataren ikkje livsarving, går arven til foreldra hans.

Foreldre arvar likt. Er far eller mor død, går arvelotten til hans eller hennar livsarvingar, med lik part på kvar grein.

Er ein av foreldra død, og er det ikkje livsarving etter han, går heile arven til den andre av foreldra eller til hans eller hennar livsarvingar. Døyr arvelataren før fylte 18 år, går likevel halve arven til besteforeldra på den døde fars eller mors side eller til deira livsarvingar i samsvar med § 3, dersom foreldra ikkje var gifte med kvarandre då den første døydde eller det låg føre omstende som nemnt i § 8. Er det heller ingen slike arvingar i live, gjeld reglane i første punktum.

Dersom arvelataren også etterlet seg ektemake, gjeld reglane i kapittel II og III.

§ 3. Har arvelataren ikkje livsarving eller ektemake, og lever ikkje far eller mor, eller livsarving etter far eller mor, går arven til besteforeldra hans eller til livsarvingar etter dei, slik at reglane i § 2 andre ledd gjeld tilsvarande. Fjernare slektningar enn barnebarn til besteforeldre har likevel ikkje arverett etter loven.

Er ein av besteforeldra død utan barn eller barnebarn i live, går arvelotten hans til den andre av besteforeldra på same side eller til barn eller barnebarn til denne. Er det ikkje arvingar på den eine sida, går heile arven til arvingane på den andre sida.

Arvetavlens grunnprinsipper

Mellom arvegangsklassene:

- Ingen i en fjernere arvegangsklasse (parentel) tar arv så lenge det er en arving i en nærmere arvegangsklasse.

Innenfor hver arvegangsklasse:

- Likhetsgrunnsetningen (Barn til arvelateren arver likt osv)
- Enhver utelukker sine barn fra å ta arv
- Er en arveberettiget død, trer hans etterkommere inn som arving (Representasjonsgrunnsetningen)
- I representasjonstilfellene fordeles arven etter linjer (nedadstigende) og ikke etter hoder, jfr. uttrykksmåten "grein"

Barnebarn arver derfor ikke alltid like mye. Deres arv avhenger av hvor mange barnebarn det er i linjen

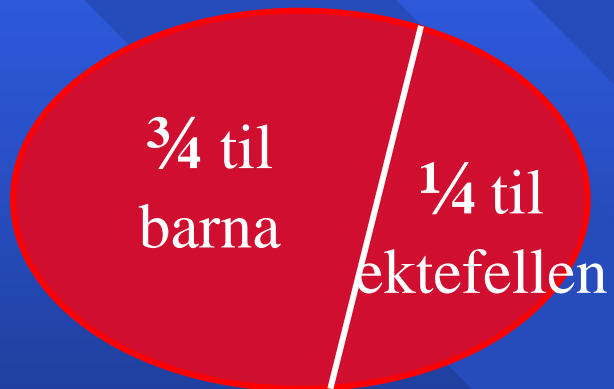
Hvis arvelater var gift vil den arvefordeling som følger av al. §§ 1 til 3 modifieres av gjenlevende ektefelles arverett og uskifterett

Arveloven § 6: Ektefellen arver **1/4**
hvis avdøde hadde barn

- Særregler hvor avdøde etterlater seg en samboer han har, har hatt eller venter barn med, se al. § 28 b og c. Kommer tilbake til dette.

Arven når ektefelle med barn dør:

Ektefellens arverett

Arveloven § 6 og § 7

§ 6. Ektemaken har rett til fjerdeparten av arven når det er livsarvinger etter arvelateren. Minstearven skal likevel tilsvare 4 ganger **grunnbeløpet** i folketrygda ved dødsfallet. Er dei næraste slektsarvingane til arvelateren foreldra hans eller avkom etter desse, har ektemaken rett til halvparten av arven, likevel minst 6 ganger grunnbeløpet i folketrygda ved dødsfallet.

Er det **ikkje** arvingar som nemnt i første ledd, arvar ektemaken alt.

I høve til arvingar som nemnt i første ledd har ektemaken rett til uskifte etter reglane i kap. III.

Har ektemaken nytta denne retten, blir det ikkje rekna med arv frå førstavdøde til lengstlevande ektemake etter første ledd dersom buet først blir skift med dei andre arvingane til arvelataren etter at lengstlevande ektemake er død.

Grunnbeløpet fra 1.5.08: kr. 70256

§ 7. Ektemakens rettar etter § 6, jfr. kap. III, kan berre avgrensast ved testament som han har fått kunnskap om før arvelatarens død. Vilåret om at ektemaken må ha fått kunnskap om testamentet, gjeld likevel ikkje, dersom det var **umogeleg** eller det etter tilhøva ville være urimeleg vanskeleg å varsle han. Ektemaken sin rett til **minstearv** på 4 eller 6 ganger grunnbeløpet i folketrygda kan likevel ikkje avgrensast.

§ 8. Rettane etter § 6 jfr. kap. III, kan ikkje gjerast gjeldande dersom ektemakane var separerte ved **dom eller løyve** på den tid arvelataren døydde.

(§ 73: ”Blir nokon dømd til fengselstraff utan vilkår for straffebrot mot den han skulle arve, og arvelataren døyr på grunn av handlinga, kan arveretten til den skyldige helt eller delvis falle bort”.)

Sentrale rettigheter for gjenlevende ektefelle:

Boslodd el. § 77

Arverett – vanlig og minstearv §§ 6 og 7

Naturalutleggsrett sl. § 63

Uskifte, kap. III

Gjensidig testament §§ 49, 57.3, 58 og 67

Rett til forsikring, FAL § 15-1 annet ledd

→ **kan ikke fratras ved testament**

Registrerte partnere

- Registrerte partnere har arverett og uskifterett som ektefeller, jf. partnl. § 3
- Etter 1. januar 2009 er det ikke adgang til å registrere partnerskap – ekteskap er alternativet, el. § 1.

Jørgen

* 1944 † 2005

Er pludselig gået bort
og efterlader børn,
papbørn, ekskoner og
papirløs samleverske
til mareridtsagtig arvestrid.

Tænk det utænkelige og få et Familietjek.

Så kan du undgå nogle af livets ubehagelige
overraskelser for dig, din ægtefælle og dine børn.

Det koster 1.800-2.500 kr.

Telefon 33 96 97 98 · danskefamilieadvokater.dk

Samboere

- Samboere har i utgangspunktet ikke arverett
- Samboere (som har hatt, har eller venter barn) har rett til arv på 4 ganger grunnbeløpet i folketrygden
- Denne arveretten går foran livsarvingenes krav på pliktdel, med mindre avdøde har bestemt noe annet og gjenlevende har kunnskap om dette.
- Under samme vilkår begrenset rett til uskifte
- Al. §§ 28 a – 28 c

Arveloven § 28 b første ledd

- Den som var sambuar med den avdøde ved dødsfallet og har, har hatt eller ventar barn med den avdøde, har rett til arv svarande til 4 gonger grunnbeløpet i folketrygda ved dødsfallet, jamvel om det er livsarvingar etter arvelataren. Same retten til arv utan omsyn til livsarvingar har også den som har vore sambuar med den avdøde i minst dei fem siste åra før dødsfallet, dersom avdøde har fastsett det ved testament.

Sentrale rettigheter for samboere

- Rett til å overta mot full betaling å overta den felles bolig, husflsk. § 2 når særlige grunner taler for det
- Arverett begrenset oppad til 4 G, § 28 b
- Uskifte til felles bolig, innbo, bil, feriested med innbo som tjente til felles bruk.
- Gjensidig testament
- Rett til forsikring hvis samboeren er oppnevnt som begunstiget, FAL § 15-2
- Rettigheter etter folketrygdloven
- Pensjonsordninger – avhenger av pensjonsavtalen
- Fritatt for aveavgift (som for ektefeller)

Statens arverett

- Arveloven kapittel VII.
- Arveavgiften, lov 19. juni 1964 nr. 14
- Avgiftssatsene fastsettes hvert år ved vedtak i Stortinget i forbindelse med statsbudsjettet.

Velkommen til arverett 2. gang

I dag: Testamenter (formkrav, ugyldige testasjoner, tolking, tilbakekall)
Pliktdel

Neste gang: Pliktdel (fortsettelse)
Uskifte

Til første kursdag i Familie- og arverett:

- ◆ **Løse Eksamensoppgaven høsten 2001, HHH-oppgave spørsmål 2 og 3.** (også underspørsmålene 1 – 4.)

Finnes i "Familie- og arverett, Oppgaver og emneoversikter " Institutt for privatrett, Stensilserie B, nr. 41- 2008, s. 97-98.

- ◆ **Eksamensoppgave Vår 1993 del I (1. avd.) spørsmål 1a og 1b, og 2a og 2b.**

Finnes i Institutt for privatretts stensilserie s. 68.

Arv etter testament

- Arven kan være kvalitativ eller kvantitativ.
- Kvalitativ refererer seg til bestemte ting
- Kvantitativ refererer seg til kroner og øre
- Dette har særlig betydning i forhold til pliktdelsreglene

Forholdet mellom legalarv og testamentsarv:

Hovedregel: Fri testasjonsadgang, § 48

Unntak:

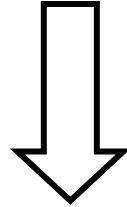
1. Minstearv for ektefelle, §§ 6 og 7
2. Minstearv for visse samboere, § 28a
3. Forlodsrett, § 36, jfr. § 37
4. Livsarvingens pliktdel, § 29

§ 48 første ledd: ”Den som har fylt 18 år kan i testament fastsetje kva som skal gjerast med det han let etter seg når han døyr.”

Livs- og dødsdisposisjoner

- Etter arvelovens § 48 krever alle dødsdisposisjonene testaments form
- Alle dødsdisposisjoner må respektere livsarvingers pliktdel og forlodsrett og ektefellens minste arv.
- Derfor blir grensedragningen viktig.

§ 48 første ledd: *”Den som har fylt 18 år kan i testament fastsetje kva som skal gjerast med det han let etter seg når han døyr.”*

Dødsdisposisjon (testament i vid forstand)

(Disposisjoner som tar sikte på å fordele arvelaterens eiendeler etter hans/hennes død)

Vanlige dødsdisp.
(testament i snever f.)

Arvepakter
(§56)

Døds-gaver
(§§ 35 og 53)

gjenkallelig (§ 57)

ugjenkallelige

§ 56. Testator kan med arvepakt binde seg til ikkje å gjere, endre eller tilbakekalle testament.

Om korleis arvepakt skal gjerast, gjeld reglane i §§ 48-52. Vil nokon som er umyndig gjere arvepakt, krevst dessutan samtykke frå overformynderiet i den mon arvepakta gjeld midlar som den umyndige ikkje rår over sjølv.

Formkrav og deres begrunnelse

- Grensen forberedelse og disposisjon
- Bevisstgjøring - solennitetshensynet (høytidelighet)
- Bevisshensynet – hva går disposisjonen ut på – notoritet (etterviserlighet)

§ 49. Når ikkje anna er fastsett i dette kapitlet, skal testament gjerast skriftleg med to vitner som testator har godtatt og som er til stades saman og veit at dokumentet skal vere testament. **Testator** skal, medan dei er til stades, skrive under dokumentet eller vedkjenne seg underskrifta. **Vitna** skal skrive namna sine på dokumentet medan testator er til stades og etter hans ønske.

Har vitna gitt testamentet påskrift om at reglane i første ledd er følgde, er dette prov nok, når ikkje særlege tilhøve gir grunn til å tvile på innhaldet i påskrifta.

Loven er ikkje til hinder for at fleire personar gjer felles testament. Heller ikkje er loven til hinder for at fleire personar gjer testament til føremon for kvarandre (gjensidig testament).

FORMKRAVENE VED TESTAMENT

§ 49.1 Når ikkje anna er fastsett i dette kapitlet, skal testament gjerast skriftleg med to vitner som testator har godtatt og som er til stades saman og veit at dokumentet skal vere testament.

Testator skal, medan dei er til stades, **skrive under** dokumentet eller **vedkjenne** seg underskrifta. Vitna skal skrive namna sine på dokumentet medan testator er til stades og etter hans ønske.

Stilltiende
vedkjenning er
normalt nok, Rt.
1991 s. 48.

Kan stå øverst og komme
først i tid, Rt. 1996 s. 98
(men da kreves uttrykkelig
vedkjenning)

§ 51. Hindrar brå og farleg sjukdom eller anna nødstilfelle nokon frå å gjere skriftleg testament etter § 49, kan han gjere testament **muntleg for to vitne som er til stades saman og som han har godtatt. Vitna bør straks setje opp testamentet skriftleg og saman gi påskrift om dei tilhøve som hindra at det vart gjort skriftleg testament.**

Er det ikkje råd å få tak i testamentsvitne, kan testator gjere testament med eit dokument som han **sjølv har skrive og underskrive.**

Testament etter første og andre ledd er ikkje lenger gyldig når testator i 3 månader etter at testamentet vart gjort, ikkje har vore hindra i å følgje reglane i § 49.

To typer nødtestament

Muntlig med vitner : § 51 første ledd

Skriftlig uten vitner (holografisk testamente): § 51 første
og annet ledd

Hindrar brå og farleg sjukdom eller anna nødstilfelle nokon frå å gjere skriftleg testament etter § 49, kan han gjere testament muntleg for to vitne som er til stades saman og som han har godtatt. Vitna bør straks setje opp testamentet skriftleg og saman gi påskrift om dei tilhøve som hindra at det vart gjort skriftleg testament.

Er det ikkje råd å få tak i testamentsvitne, kan testator gjere testament med eit dokument som han sjølv har skrive og underskrive.

...

Må være umulig, iflg.
Rt. 1984 s. 1425

Rt. 1974 s. 920: "Brå" tolkes i lys av "anna nødstilfelle"

Rt. 1984 s. 1425: Ved selvmord kreves plutselig inntruffet nødstilfelle (objektivt konstaterbart)

Selvmord kan være nødstilfelle, Rt. 1975 s. 97.

Testamentsvitnene

§52. 1 Testamentsvitna skal vere minst 18 år og ikkje sinnssjuka eller i høg grad hemma i sjeleleg utvikling eller i høg grad sjeleleg svekte.

§ 61. Disposisjon i testament til føremøn for eit av testamentsvitna er ugyldig. Det same gjeld disposisjon til føremøn for ektemaken til eit testamentsvitne, for slektning i rett opp- eller nedstigande linje eller sysken, eller til føremøn for ektemaken til ein så nær slektning eller for ein like nær slektning til ektemaken til eit vitne. Adoptivbarn vert rekna for barn til adoptanten, og dei naturlege slektskapstilhøva til barnet skal det berre leggjast vekt på dersom vitnet kjende tilhøvet på testasjonstida.

Disposisjon i testament til føremøn for nokon som vitnet er i teneste hos på testasjonstida, er ugyldig. Som teneste vert og rekna funksjon som styremedlem og liknande i selskap, lag, stifting eller offentleg institusjon. Disposisjonen er likevel gyldig når tilknytninga er fjern og truleg ikkje har hatt noko å seie for innhaldet i testamentet.

Tolket strengt etter ordlyden i Rt. 2003 s. 198: Testamentsarvingen eide 15 av 16 aksjer i et selskap hvor han også var daglig leder og styreformann. Vitnet var ansatt i selskapet, men var likevel ikke inhabil.

Krever alle dødsdisposisjoner testaments form?

- Endringer i formuesordningen (ektepakts form – forholdet til testamentsformene)
- Oppnevne av begunstigelse etter fal. § 15-2: Ingen formkrav ved tegningen av forsikringen. Senere oppnevnelser eller tilbakekall krever skriftlighet
- Tilbakekall av testament, al. § 57 annet ledd
- Avkortningabestemmelse, al. § 38
- Avksll og fritak fra avkall kan også gis formløst

§ 57. Om tilbakekalling og endring av testament **gjeld reglane i kapittel VIII.** Regelen om stadfesting i § 48 gjeld likevel ikkje når nokon som er under 18 år vil tilbakekalle eit testament.

Når ein testamentarisk disposisjon kan kallast tilbake utan stadfesting, fell disposisjonen **dessutan bort når dokumentet er øydelagt eller overstroket så det er truleg at disposisjonen ikkje skal gjelde.** Vidare fell ein testamentarisk disposisjon bort når det på grunn av tilhøve som seinare er komne til, er tvillaust at han ikkje skal gjelde.

I tillegg til reglane i første og andre ledd gjeld for gjensidig testament at tilbakekalling eller endring berre er gyldig når den andre testator har fått kunnskap om det før arvelataren døydde, med mindre det var umogeleg eller det etter tilhøva ville vere urimeleg vanskeleg å varsle den andre testator.

Hva skjer når formkravene ikke er oppfylt?

- § 60: Testamentet blir ugyldig
- § 61: Disposisjonen til fordel for det inhabile vitnet eller hans nærstående blir ugyldig

Mangler ved testasjonsevnen

- § 48 - må normalt være 18 år
- § 62 - sinnssyk, høy grad hemmet i sjelelig utvikling, eller sjelelig svekket.
  - Unntak: *usannsynlig* at det har hatt innvirkning.

§ 62.

Ein testamentarisk disposisjon er ugyldig når testator var sinnssjuk eller i høg grad hemma i sjeleleg utvikling eller i høg grad sjeleleg syekt då testamentet vart gjort, med mindre det er usannsynleg at sinnsstoda hans har hatt innverknad på innhaldet i disposisjonen.

For eksempel beruselse, Rt.
1975 s. 97

Mangler ved testasjonsviljen

§ 63 : "tvang, svik eller annen misleg påverknad eller ved misbruk av testators lettsinn, veikskap eller avhengige stilling"

- "misleg" = utilbørlig, dvs. uakseptabel
- vilkår: disposisjonen må være fremkalt ved påvirkningen

Påvirkning og mas er OK, så hvor går grensen?

Der testator ikke lenger vurderer fritt, men er blitt et redskap for den andres vilje.

§ 63.

Ein testamentarisk disposisjon er ugyldig når disposisjonen er framkalla ved tvang, svik eller annan misleg påverknad eller ved misbruk av testators lettsinn, veikskap eller avhengige stilling.

Rt. 1991 s. 1414 (ugyldig)

Rt. 1999 s. 440 (gyldig)

Hovedregel: Ingen krav til innholdet i et testament - avtalel. § 36 gjelder ikke!

Innholdsmangler § 64 (ødeleggelse)

Andre unntak:

- Arveloven § 71 annet ledd 2. setn.
- Grunnloven § 108
- NL 5-1-2 (strider mot lov og ærbarhet)

§ 64.

Ein testamentarisk disposisjon er ugyldig når disposisjonen går ut på bruk eller øydelegging som openbert ikkje har noko fornuftig føremål.

- Stiftelsesloven § 55, jf. § 46 om omdanning av stiftelser gjelder også for testamenter, for eksempel hvor en bestemmelse ikke lar seg etterleve, er åpenbart unyttig, fordi oppretterens forutsetninger for bestemmelsen har sviktet eller er åpenbart uheldig eller åpenbart ufornuftig.

Tolking av testamenter

- Tolking i snever forstand
- Korrigering
- Utfylling

Tolking som overbegrep

§ 65.

Testament skal tolkast i samsvar med det testator meinte.

Har feilskrift eller anna mistak gjort at eit testament har fått eit anna innhald enn testator meinte, skal testamentet gjelde slik testator meinte, når dette kan bli klårlagt.

§ 65 første ledd: Subjektivt tolkningsprinsipp: Hva mente testator?

Utfylling - hva ville testator ha ment om han hadde tenkt på situasjonen...? (the armchair principle)

□ Ulovfestede tolkningsprinsipper (eksempler: ordenes betydning i vanlig språkbruk, med mindre noe annet kan antas, i mangel av annet arver de like meget, verdier til overs tilfaller legalarvinger, ved umulig formål faller testasjonen bort)

□ Lovfestede tolkningsprinsipper i § 66: tommelfingerregler *når det ikke er grunn til å tro at testator mente noe annet*

§ 66.

Når det ikkje er grunn til å tru at testator meinte noko anna, skal desse reglane gjelde:

1. Rekk ikkje arven til, skal den som er innsett til arving til ein særskild ting, gå føre den som skal arve ein pengesum.
2. Døyr ein testamentsarving før testator, eller kan arvingen av andre grunnar ikkje ta imot arven, går livsarvingane hans inn i hans stad, dersom dei kan ha rett til arv etter testator etter loven.
3. Har nokon sett inn ektemaken sin til testamentsarving, gjeld reglane i § 8 tilsvarande.
4. Den som er innsett til å arve ein særskild ting, kan ikkje krevje vederlag for hefte som kviler på tingen. Heller ikkje kan han krevje pengar dersom tingen ikkje finst i buet.
5. Er det meir enn eitt testament etter testator, gjeld alle, med mindre eit yngre testament kallar tilbake eller står i strid med noko som er fastsett før. Rekk ikkje buet til, skal nyare disposisjonar gå føre eldre.

Feilskrift og motivvillfarelse

§ 65 annet ledd ”Har feilskrift eller anna mistak gjort at eit testament har fått eit anna innhald enn testator meinte, skal testamentet gjelde slik testator meinte, når dette kan bli klårlagt”.

Vurderingstema ved motivvillfarelse:

Ville testator ha disponert annerledes om han hadde vært klar over det riktige forhold?

Kreves høy grad av sikkerhet før man kan korrigere innholdet, iflg. forarbeidene

§ 57. Om tilbakekalling og endring av testament gjeld reglane i kapittel VIII. Regelen om stadfesting i § 48 gjeld likevel ikkje når nokon som er under 18 år vil tilbakekalle eit testament.

Når ein testamentarisk disposisjon kan kallast tilbake utan stadfesting, fell disposisjonen dessutan bort når dokumentet er øydelagt eller overstroke så det er truleg at disposisjonen ikkje skal gjelde. **Vidare fell ein testamentarisk disposisjon bort når det på grunn av tilhøve som seinare er komne til, er tvillaust at han ikkje skal gjelde.**

I tillegg til reglane i første og andre ledd gjeld for gjensidig testament at tilbakekalling eller endring berre er gyldig når den andre testator har fått kunnskap om det før arvelataren døydde, med mindre det var umogeleg eller det etter tilhøva ville vere urimeleg vanskeleg å varsle den andre testator.

§ 65.

Testament skal tolkast i samsvar med det testator meinte.

Har feilskrift eller anna **mistak gjort at eit testament har fått eit anna innhald enn testator meinte, skal testamentet gjelde slik testator meinte, når dette kan bli klårlagt.**

Uriktige og bristende forutsetninger

Skal det gjelde forskjellige beviskrav avhengig av om forutsetningen var uriktig da testamentet ble skrevet eller om den brister senere?

Nei, så lenge testator **ikke visste** om de endrede forholdene før han døde, er det liten grunn til å stille forskjellige krav til bevisene. (§ 65)

Men hvis testator **visste om** de endrede forholdene før han døde, stiller det seg annerledes: Det er særlig i slike tilfeller at det strenge beviskravet i § 57.2 (tvillaust) gjelder.

**Uriktige
forutsetninger**

§ 65

**Bristende
forutsetninger**

Nei

Ja

§ 57. Om tilbakekalling og endring av testament **gjeld reglane i kapittel VIII.** Regelen om stadfesting i § 48 gjeld likevel ikkje når nokon som er under 18 år vil tilbakekalle eit testament.

Når ein testamentarisk disposisjon kan kallast tilbake utan stadfesting, fell disposisjonen **dessutan bort når dokumentet er øydelagt eller overstroket så det er truleg at disposisjonen ikkje skal gjelde.** Vidare fell ein testamentarisk disposisjon bort når det på grunn av tilhøve som seinare er komne til, er tvillaust at han ikkje skal gjelde.

I tillegg til reglane i første og andre ledd gjeld for gjensidig testament at tilbakekalling eller endring berre er gyldig når den andre testator har fått kunnskap om det før arvelataren døydde, med mindre det var umogeleg eller det etter tilhøva ville vere urimeleg vanskeleg å varsle den andre testator.

Pliktdelsarv

§ 29. To tredjepartar av formuen til arvelataren er pliktdelsarv for livsarvingane. Men pliktdelsarven er aldri større enn 1.000.000 kroner til kvart av barna til arvelataren eller til kvart barns linje, likevel såleis at grensa for ein fjernare livsarving er minst 200.000 kroner til kvar einskild.

Arvelataren kan ikkje i testament rå over pliktdelsarv med mindre det er særleg heimel for det.

§ 30. Arvelataren kan i testament gi ein livsarving rett til å få arven sin utlagd i nærare fastsette eignelottar.

§ 31. Arvelataren kan i testament fastsetje at også pliktdelsarv etter han skal være særeige for arvingen.

Pliktdelens tradisjonelle begrunnelse

- Sikre barna – foreldres forsørgelsesplikt
- Unngå forfordeling av barna - motvirke kamp om foreldrenes gunst
- Beskytte barna mot press (utdannelse, valg av ektefelle mv.)
- I det hele: sikre barnas uavhengighet – de kan planlegge sin fremtid
- Av særlig betydning for særkullsbarn

Kritiske vurderinger

- Det prinsipielle – det er foreldrenes midler som de råder fritt over ved livsdisposisjoner
- Det er ikke spørsmålet om barnets arverett det gjelder – men om de skal et ubetinget krav på noe når foreldrene ikke ønsker at de skal arve
- Barna er i det store flertallet av tilfelle voksne – normalt i 50-årene og eldre
- Forfordeling mulig innen dagens regelverk
- Forsørgelsesargumentet
- ”Den alminnelige rettsoppfatning”

Velkommen til arverett

I dag:

- Pliktedel, fortsettelse
- Uskifte

§ 29. To tredjepartar av formuen til arvelataren er pliktdelsarv for livsarvingane. Men pliktdelsarven er aldri større enn 1.000.000 kroner til kvart av barna til arvelataren eller til kvart barns linje, likevel såleis at grensa for ein fjernare livsarving er minst 200.000 kroner til kvar einskild.

Arvelataren kan ikkje i testament rå over pliktdelsarv med mindre det er særleg heimel for det.

§ 30. Arvelataren kan i testament gi ein livsarving rett til å få arven sin utlagd i nærare fastsette eignelottar.

§ 31. Arvelataren kan i testament fastsetje at også pliktdelsarv etter han skal være særeige for arvingen.

Pliktdelsarv

I. Kvantitativ grense: $\frac{2}{3}$, men maks. 1 mill kr. pr. barn og 200 000 kr. pr. barnebarn osv.

Merk: $\frac{2}{3}$ dels-grensen er absolutt: Testator skal alltid ha minst $\frac{1}{3}$ som friarv i forhold til barna, (men ektefellens minste arv kan spise opp hele eller deler av denne fri tredelen)

II. Kvalitativ grense:

Hovedregel: Kan ikke råde over boets **gjenstander** innenfor pliktdelen

Unntak: § 30 (fordele aktiva til livsarvinger – arven ”sin”
§ 31 (særeie), § 32 (båndleggelse), osv

Merk: ”rå over” omfatter også bestemmelse om **total bruksrett**

§ 29. To tredjepartar av formuen til arvelataren er pliktdelsarv for livsarvingane. Men pliktdelsarven er aldri større enn 1.000.000 kroner til kvart av barna til arvelataren eller til kvart barns linje, likevel såleis at grensa for ein fjernare livsarving er minst 200.000 kroner til kvar einskild.

Arvelataren kan ikkje i testament rå over pliktdelsarv med mindre det er særleg heimel for det.

§ 30. Arvelataren kan i testament gi ein livsarving rett til å få arven sin utlagd i nærare fastsette eignelottar.

§ 31. Arvelataren kan i testament fastsetje at også pliktdelsarv etter han skal være særeige for arvingen.

Beregning av pliktdel

Verdsettelsesprinsipp: Sl. § 125 (omsetningsverdi)

Verdsettelsestidspunkt:

(1) Bare **arvinger** i skiftelovens forstand: **Utlodningstidspunkt**

(2) Også **legatarer**: Spørsmålet om legatet er innenfor friarven, besvares ut fra en verdsetting på **dødsfallstidspunktet**

MERK: Forlodsrett etter § 36 reduserer friarven, og ikke pliktdelsarven, jfr. § 37.

§ 37. Forlottsretten til barna etter § 36 kan ikkje gjerast mindre med testament. Reglane i § 29 andre ledd og §§ 31-34 gjeld likevel tilsvarande.

Forlottsretten skal oppfyllast i buet før annan arv, men er utan innverknad på dei rettane attlevande ektemake har etter skifteloven. **I pliktdelsarv kan forlottsretten berre oppfyllast så langt midlane elles i buet ikkje rekk til.**

Pliktdelen og livsforsikringer mv.

Forsikringsavtaleloven 16. juni 1989 nr. 69 (fal.) :

- Hvis forsikringstakeren ikke har disponert over forsikringen, FAL § 15-1 annet ledd første punktum: ”En forsikringssum som forfaller ved forsikringstakerens død, tilfaller ektefellen”.
- Forsikringen holdes utenfor skifteoppgjøret mellom gjenlevende ektefelle og arvingene
- Forsikringsbeløpet holdes da også utenfor den masse pliktdelen skal beregnes av.

Fal. § 15-1. (*retten til selskapets ytelser når forsikringstakeren ikke har disponert over forsikringen*)

Dersom forsikringstakeren ikke har disponert over forsikringen på annen måte i samsvar med reglene i dette kapitlet, gjelder reglene i annet til sjette ledd.

En forsikringssum som forfaller ved forsikringstakerens død, tilfaller ektefellen. Dette gjelder likevel ikke hvis det før dødsfallet var avsagt dom for eller gitt bevilling til separasjon eller skilsmisse, selv om avgjørelsen ikke er rettskraftig eller endelig. En forsikringssum som tilfaller ektefellen, regnes ikke til de midler som skal deles likt etter ekteskapsloven § 77, jf § 58, hvis ikke gjenlevende ektefelle overtar boet uskiftet i samsvar med arveloven kapittel III.

En forsikringssum som ikke tilfaller ektefelle etter reglene i annet ledd, tilfaller arvingene etter lov eller testament. Satt forsikringstakeren i uskiftet bo i samsvar med arveloven kapittel III, inngår forsikringssummen i de midler som skal deles likt mellom førsteavdødes og lengstlevendes arvinger, jf arveloven § 26 første ledd første punktum.

Er utbetalingen av et beløp knyttet til det vilkår at bestemte personer er i live, tilfaller beløpet dem.

Har flere personer tegnet forsikring i fellesskap, og forsikringssummen kommer til utbetaling når den første av dem dør, tilfaller forsikringssummen den eller de gjenlevende av forsikringstakerne. Flere gjenlevende deler forsikringssummen likt, hvis ikke noe annet er avtalt.

En forsikringssum som forfaller ved en annen begivenhet enn forsikringstakerens⁹² død, tilfaller forsikringstakeren.

Oppnevning av begunstiget

- FAL § 15-2: Den begunstigede mottar forsikringssummen, er forsikringstakeren gift, bør ektefellen varsles.
- Gjenkallelig og ugjenkallelig begunstiget, FAL § 15-2 annet ledd.

Livsforsikringskrav forts.

- En begunstiget får forsikringssummen ut ubeskåret, fal. kap. 15 (særlig aktuelt for samboere)
- Ektefellen får forsikringen ubeskåret, når intet annet er bestemt (fal. § 15-1 annet ledd)
- Rt. 2003 s. 92 (VerdiKonto-dommen) - sparesaldo omfattes også av § 15-1.
- Sikkerhetsventil i fal. § 15-6: ”klart urimelig”

Kapittel VI. Avkorting i arv og avtale om arv.

§ 38. Har arvelataren gitt ein livsarving ei monaleg gåve utan at dei andre livsarvingane har fått tilsvarande verdiar, skal gåva avkortast i arven til mottakaren som forskot dersom arvelataren har fastsett det eller det blir godtgjort at avkorting vil vere i samsvar med føresetnadene til arvelataren. Det som her er fastsett om gåver, gjeld på same måte for forsikring og utlegg e.l. til føremon for ein livsarving. Utlegg til underhald, sjukehjelp og utdanning blir ikkje rekna som forskot når det berre gjeld oppfylling av den plikt foreldre har til oppfostring av barna.

§ 43. Når ikkje anna er avtalt, har ikkje avkorting etter reglane i §§ 38-42 noko å seie for den rett attlevande ektemake har til part av buet og for retten til arvelataren til å rå over arven med testament.

Avkortning § 38 flg.

- Begrunnelse: Unngå forfordeling mellom livsarvinger
- ”monaleg” (betydelig) – ”klart preg av særbezugstigelse”
- ”godtgjort”: må ha *positive holdepunkter*
Eks: kalt for ”arveforskudd”
eller gitt uttrykk for at de skal arve likt

Regneeksempel - avkortning

Dødsboet er på 790`

Tre livsarvinger: A, B, og C

A har fått arveforskudd på 200`

Beregning av avkortning

$$790` + 200` = 990` : 3 = 330`$$

A får $(330 - 200) = 130`$       B får 330`   C får 330`

Et annet spørsmål: Skal pliktdelsbrøken og ektefellearven på 1/4-del regnes av 790' eller 990'?

Svar: Se § 43

- Bruken av ”forskudd på arv” i media.

Uskifte

Arveloven kap III

Uskifteinstituttets utvikling og begrunnelse.

Forhold som kan tale mot uskifte:

- **Skjevdelingsverdier** størst hos gjenlevende, el. § 77.1.2. Hvorfor?
- **Yngre** gjenlevende, §§ 17 og 23
- **Mindre** boer, jfr. minstearven i § 6
- **Livsforsikringssum** til gjenlevende, fal. § 15-1.2
- Begrensingene i disposjonsretten

Ekteskapsloven

Kapittel 15. Oppgjøret ved den ene ektefellens død

§ 76. Når deling skal skje.

Når den ene ektefellen er død, deles ektefellenes formue mellom lengstlevende ektefelle og avdødes arvinger etter reglene i dette kapitlet, dersom ikke den lengstlevende nytter retten til å sitte i uskiftet bo, eller noe annet følger av lov, testament, avtale mellom ektefellene eller bestemmelse av en giver eller arvelater. Deling kan kreves av lengstlevende ektefelle og av avdødes arvinger.

77. Forholdet mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger.

Når ektefellenes formue skal deles mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger, gjelder reglene i kapittel 12 og §§ 46 andre ledd og 72 tilsvarende. **Skjevdeling etter § 59 kan likevel ikke kreves ved skifte av et uskiftet bo.**

Arvingene etter den førstavdøde kan heller ikke kreve:

- a. forlods uttak etter § 61 bokstavene a, c og d,
- b. vederlag etter § 63 eller
- c. lempning etter §§ 46 andre ledd eller 65.

Om forholdet ellers mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger gjelder reglene i skifteloven og arveloven.

Fal. § 15-1. (*retten til selskapets ytelser når forsikringstakeren ikke har disponert over forsikringen*)

Dersom forsikringstakeren ikke har disponert over forsikringen på annen måte i samsvar med reglene i dette kapitlet, gjelder reglene i annet til sjette ledd.

En forsikringssum som forfaller ved forsikringstakerens død, tilfaller ektefellen. Dette gjelder likevel ikke hvis det før dødsfallet var avsagt dom for eller gitt bevilling til separasjon eller skilsmisse, selv om avgjørelsen ikke er rettskraftig eller endelig. En forsikringssum som tilfaller ektefellen, regnes ikke til de midler som skal deles likt etter ekteskapsloven § 77, jf § 58, hvis ikke gjenlevende ektefelle overtar boet uskiftet i samsvar med arveloven kapittel III.

En forsikringssum som ikke tilfaller ektefelle etter reglene i annet ledd, tilfaller arvingene etter lov eller testament. Satt forsikringstakeren i uskiftet bo i samsvar med arveloven kapittel III, inngår forsikringssummen i de midler som skal deles likt mellom førsteavdødes og lengstlevendes arvinger, jf arveloven § 26 første ledd første punktum.

Er utbetalingen av et beløp knyttet til det vilkår at bestemte personer er i live, tilfaller beløpet dem.

Har flere personer tegnet forsikring i fellesskap, og forsikringssummen kommer til utbetaling når den første av dem dør, tilfaller forsikringssummen den eller de gjenlevende av forsikringstakerne. Flere gjenlevende deler forsikringssummen likt, hvis ikke noe annet er avtalt.

En forsikringssum som forfaller ved en annen begivenhet enn forsikringstakerens død, tilfaller forsikringstakeren.

Alternativet: SAMMENSATT SKIFTE

I. Deling etter ekteskapslovens § 77:

Avdødes boslodd

**Gjenlevendes
boslodd**

II. Deling etter arveloven:

+

Avdødes særeie

=

DØDSBOET

Arving 1

Arving 2

Arving 3

Én vil normalt
være
ektefellen

Kapittel III. Uskifte

§ 9. Når den eine ektemaken dør, har attlevande ektemake rett til å ta over felleseiga uskift med førstavdødes andre arvingar etter loven.

Tilsvarende rett har attlevande ektemake med omsyn til særeige dersom det er fastsett i ektepakt (jfr lov om ekteskap § 43) eller når arvingane gir samtykke. Nyttar ektemaken denne retten, hører også hans eiga særeige til uskiftebuet om ikkje anna er fastsett i ektepakt eller i avtale med arvingane, eller særeiga har grunnlag i påbod av givar eller arvelatar. For arving som er umyndig, må samtykke etter første punktum gis av overformynderiet, som i tilfelle også må samtykkje i avtale med arvingane som nemnd i andre punktum. Er buet til arvingen under konkurshandsaming, kan samtykke etter første punktum her berre gis med samtykke frå tingretten.

§ 10. I høve til særskilt livsarving (særkullbarn eller livsarving til særkullbarn) etter avdød ektemake har attlevande ektemake berre rett til uskifte når den særskilde livsarvingen samtykkjer. Er den særskilde livsarvingen umyndig, krevst det samtykke frå overformynderiet. Overformynderiet bør som regel berre samtykkje når det meiner det vil være til gagn også for den særskilde livsarvingen at attlevande ektemake får rett til uskifte. Er buet til arvingen under konkurshandsaming, kan samtykke etter første punktum her berre gis med samtykke frå tingretten.

§ 11. Har førstavdøde ektemake i testament gitt uttrykk for at ein eller fleire av **livsarvingane** bør ha heilt eller delvis arveoppgjer, kan retten om det blir kravt, fastsetje at buet heilt eller delvis skal skiftast med samsvarande oppgjer til alle arvingar. Ved avgjerda skal det takast omsyn både til arvingane og attlevande ektemake.

Er nokon som **ikkje er livsarving** tilgodesedd i testament, eller er det der fastsett at andre enn livsarvingar skal ha arveoppgjer, gjeld reglane i §§ 9 og 10 om rett til uskifte berre så langt det høver med testamentet.

§ 17. Alt som attlevande ektemake blir eigar av, går inn i uskiftebuet. Dette gjeld likevel ikkje slikt som er særeige for attlevande av di det er fastsett i ektepakt mellom ektemakane eller av di det er fastsett av givar eller arvelatar i samsvar med ekteskapslova § 48. Har attlevande tatt over særeige til den avdøde i uskifte etter § 9 andre ledd, gjeld reglane der på tilsvarande måte.

.....

§ 20. Attlevande ektemake blir personleg ansvarleg for skyldnader som kvilte på avdøde ektemake. Han kan utferde proklama etter kapittel 12 i skifteloven

Rt. 1967 s. 959 – ingen ”angrefrist”.

Rådigheten over uskifteboet

- **Livsdisposisjoner:**

Hovedregel: Fri rådighet, § 18.1

Unntak § 19, § 21 og § 24.2

- **Dødsdisposisjoner**

Kvantitativt: § 18.2.1

Kvalitativt: § 18.2.2

§ 18. Attlevande ektemake rår i levande live som ein eigar over alt som høyrer til buet, med dei atterhald som særskilt er fastsette.

I testament kan attlevande rå over ein så stor part av buet som skal gå til hans eigne arvingar når han døyr (jfr. § 26), så langt det ikkje strider mot reglane om pliktdel. Med dei same atterhald kan han i testamentet rå over bestemte eignelottar som ikkje førstavdøde særskilt har ført inn i buet.

Rt. 2004 s. 777 (Odden-dommen):
Siktes bare til lovens regler (§19, § 21 og § 24.2) – ikke testament.
Normalt ingen lojalitetsplikt

§ 19. Attlevande ektemake som sit i uskift bu, må ikkje utan samtykke frå arvingane gi bort fast eigedom, eller gi andre gåver som står i mishøve til formuen i buet.

Har ektemaken gitt slik gåve utan samtykke, kan kvar av arvingane få gåva omstøytt ved dom dersom gåvemottakaren skjøna eller burde ha skjøna at ektemaken ikkje hadde rett til å gi gåva. Søksmål må reisast innan eitt år etter at arvingen fekk kunnskap om gåva.

Bli kravet om omstøyting gjort gjeldande medan buet er under offentleg skifte, kan det avgjerast av tingretten i samsvar med lov om skifte § 11 andre ledd. Kravet må være sendt inn til tingretten innan eitt år etter at arvingen fekk kunnskap om gåva.

Det som framanfor er fastsett om gåver, gjeld og for sal eller anna som inneheld ei gåve.

Definisjon av gave

- Vederlagsfri formuesoverføring
- I den hensikt å berike mottakeren (gavehensikt)

§ 21. Sit attlevande ektemake i uskift bu, kan han berre gi fullt eller delvis arveoppgjer til ein eller fleire av arvingane når alle arvingane får like stor del av arvelottane sine eller har gitt samtykke. For umyndige arvingar må overformynderiet samtykkje.

Er det gitt nokon arving fullt eller delvis arveoppgjer utan at reglane i første ledd er følgde, kan kvar av dei andre arvingane krevje tilsvarande oppgjer. Er ektemaken ikkje villig til å gi slikt oppgjer, kan arvingane krevje at buet skal skiftast.

Har ein arving fått særoppgjer som ikkje er endeleg arveoppgjer, skal det ved seinare skifte gjerast frådrag i arvelotten hans etter reglane i §§ 39-42 om avkorting i arv så langt dei høver.

Rt. 2001 s. 683: Det arvingene har krav på etter loven – *ikke* etter et testament

§ 18. Attlevande ektemake rår i levande live som ein eigar over alt som høyrer til buet, med dei atterhald som særskilt er fastsette.

I testament kan attlevande rå over ein så stor part av buet som skal gå til hans egne arvingar når han dør (jfr. § 26), så langt det ikkje strider mot reglane om pliktdel. Med dei same atterhald kan han i testamentet rå over bestemte eignelottar som ikkje førstavdøde særskilt har ført inn i buet.

HUSK: Ingen skjevdeling når uskifteboet skiftes, el. § 77 annet ledd annet punktum.

dvs. normalt halvparten av felleseiet

§ 18. Attlevande ektemake rår i levande live som ein eigar over alt som høyrer til buet, med dei atterhald som særskilt er fastsette.

I testament kan attlevande rå over ein så stor part av buet som skal gå til hans eigne arvingar når han døy (jfr. § 26), så langt det ikkje strider mot reglane om pliktdel. Med dei same atterhald kan han i testamentet rå over bestemte **eignelottar** som ikkje førstavdøde **særskilt har ført inn** i buet.

eneeier

§24. Attlevande ektemake kan når som helst krevje heilt eller delvis skifte av buet med samsvarande oppgjer til alle arvingar.

Ein arving kan krevje skifte av buet når attlevande ektemake forsømer oppfostringsplikta si mot han eller fer **misleg** åt så buet minskar unødige eller blir utsett for vesentleg minking.

Har attlevande ektemake overtatt buet uskift med førstavdødes særskilde livsarvingar som er umyndige, kan desse krevje skifte for seg sjølve når dei er blitt myndige. Døyr ein umyndig særskild livsarving, plikter ektemaken å skifte med livsarvingene hans dersom dei ikkje samtykkjer i at uskiftet held fram. Paragraf 10 andre og tredje punktum gjeld tilsvarende. Om ein særskilt livsarving kan krevje arveoppgjer etter desse føresegnene, fører ikkje det til at attlevande ektemake mister retten til å sitje i uskifte med resten av buet.

For umyndig ektemake eller umyndig arving er det verja som med samtykke frå overformynderiet reiser krav om skifte.

Skifte av uskifteboet

Husk: Skiftes det mens gjenlevende lever, deles felleseiet etter regelen i **ekteskapsloven § 77**.

Gjenlevende tar i tillegg arv etter § 26 første ledd siste punktum

Ekteskapsloven

Kapittel 15. Oppgjøret ved den ene ektefellens død

§ 76. *Når deling skal skje.*

Når den ene ektefellen er død, deles ektefellenes formue mellom lengstlevende ektefelle og avdødes arvinger etter reglene i dette kapitlet, dersom ikke den lengstlevende nytter retten til å sitte i uskiftet bo, eller noe annet følger av lov, testament, avtale mellom ektefellene eller bestemmelse av en giver eller arvelater. Deling kan kreves av lengstlevende ektefelle og av avdødes arvinger.

77. Forholdet mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger.

Når ektefellenes formue skal deles mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger, gjelder reglene i kapittel 12 og §§ 46 andre ledd og 72 tilsvarende. **Skjevdeling etter § 59 kan likevel ikke kreves ved skifte av et uskiftet bo.**

Arvingene etter den førstavdøde kan heller ikke kreve:

- a. forlods uttak etter § 61 bokstavene a, c og d,
- b. vederlag etter § 63 eller
- c. lempning etter §§ 46 andre ledd eller 65.

Om forholdet ellers mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger gjelder reglene i skifteloven og arveloven.

§ 26. Ved skifte mellom arvingane til førstavdøde og arvingane til lengstlevande skal uskiftebuet delast likt mellom kvar arving-gruppe når ikkje anna er fastsett. Blir buet skift medan lengstlevande ektemake lever, har lengstlevande rett til arv etter § 6 i tillegg til sin eigen part.

Har lengstlevande overtatt særeige i uskift bu med grunnlag i ektepakt, skal skifte gå for seg på grunnlag av verditilhøvet av særeigemidlane til ektemakane på den tid då uskiftet tok til, om ikkje anna følgjer av ektepakta. Er det i slike tilfelle felleseige og, skal tilhøvet mellom verdien av særeigemidlane til ektemakane med tillegg av den halvpert kvar av dei skal ha av felleseiga leggjast til grunn for skiftet. Har lengstlevande tatt over særeige i uskift bu med samtykke frå arvingane, skal det skiftast på denne måten om ikkje anna er avtalt.

.....

Skifte av uskifteboet (forts.)

- Arvelovens **§ 26 første ledd** forutsetter at ektefellene har **felleseie** (eventuelt også særeie som *ikke* går inn i uskifteboet):
  - Likedeling mellom arvingegruppene ved lengstlevendes død.
  - Eventuelt særeie blandes ikke inn.

§ 26. Ved skifte mellom arvingane til førstavdøde og arvingane til lengstlevande skal uskiftebuet delast likt mellom kvar arving-gruppe når ikkje anna er fastsett. Blir buet skift medan lengstlevande ektemake lever, har lengstlevande rett til arv etter § 6 i tillegg til sin eigen part.

Har lengstlevande overtatt særeige i uskift bu med grunnlag i ektepakt, skal skifte gå for seg på grunnlag av verditilhøvet av særeigemidlane til ektemakane på den tid då uskiftet tok til, om ikkje anna følgjer av ektepakta. Er det i slike tilfelle felleseige og, skal tilhøvet mellom verdien av særeigemidlane til ektemakane med tillegg av den halvpart kvar av dei skal ha av felleseiga leggjast til grunn for skiftet. Har lengstlevande tatt over særeige i uskift bu med samtykke frå arvingane, skal det skiftast på denne måten om ikkje anna er avtalt.

.....

Ekteskapsloven

§ 43. *Rett til uskifte med formue som er særeie.*

Ektefeller kan ved ektepakt avtale at den lengstlevende skal ha rett til å sitte i uskiftet bo med særeie, eller med deler av særeie, jf § 42.

Bruker den lengstlevende ektefellen retten til uskifte etter denne paragrafen, går også hans eller hennes egen formue som er særeie, inn i uskifteboet dersom ikke annet er avtalt ved ektepakt.

Ved opphør av uskiftet skal delingen skje etter reglene i arveloven § 26 andre ledd dersom det ikke i ektepakten er bestemt en mer lik fordeling av formuen.

Avtaler etter første til tredje ledd kan begrenses til bare å gjelde dersom en bestemt av ektefellene dør først.

Skifte av uskifteboet (forts.)

- Arvelovens **§ 26 annet ledd** forutsetter rett til uskifte med **særeie** (jf. ekteskapsloven § 43), eventuelt kombinert med felleseiemidler:
  - Forholdstallet mellom særeieverdiene da uskiftet tok til.
  - Eksempel: Hans særeie 300 000, hennes 600 000. Forholdstallet $1/3$ og $2/3$. Ligger fast uansett senere utvikling.
  - Eventuelle felleseiemidler da uskiftet tok til deles i to og legges til hvert særeie før brøken beregnes.

Hvem er arvinger?

- De to arvingegrupper
- Presisering i arveloven § 22 første ledd:
  - Førstavdødes arvinger må overleve lengstlevende ektefelle mv. (Smln. § 71).
  - Arven går ikke videre til fjernere arvegangsklasse.
- En rekke detaljregler i § 22.

Uskifteretten for samboere

§ 28 c:

- a) Felles bustad
- b)) bil, og fritidsegendom med innbu som tente til felles bruk for sambuarane

Ved testament kan rett til uskifte hjemles andre eiendeler – retten kan fratas ved testament, § 28 c tredje ledd,

Ellers regler som for ektefeller.

Velkommen til arverett siste gang

I dag:

- Gjensidig testament
- Grensen mellom livs- og dødsdisposisjoner
- Det kvalitative oppgjøret

Gjensidig testament

Definisjon i § 49.3:

”Heller ikkje er loven til hinder for at fleire personar gjer testament til føremøn for kvarandre (gjensidig testament).”

Må få mer enn det som følger av lovens arveregler for at det skal være et gjensidig testament

GJENSIDIG TESTAMENT

Den av oss som dør sist, skal arve den andre (helt eller delvis)

Primærdisposisjon

Når begge er døde skal arven bli delt mellom våre to slekter med 1/3-del til Peders slekt og 2/3-deler til Martes slekt

Eller alt til Peders nevø

Eller: Sum- eller gjenstandlegater til slektinger eller andre, for eksempel Røde Kors.

Sekundærdisposisjon

Når passer det best med et gjensidig testament?

- Samboere
- Ektefeller
  - Uten barn
  - Med barn
- Forretningspartnere

Et ønske om at den økonomiske
enheten/fellesskapet skal fortsette etter at den
ene er død

Gjensidig testament: Fire bestemmelser

*Etter første dødsfall, og
bare mellom ektefeller*

§ 49.3

§ 57.3

§ 58

§ 67

Definisjon

Endre/tilbakekalle
testament

Litt av hvert

§ 57. Om tilbakekalling og endring av testament gjeld reglane i kapittel VIII. Regelen om stadfesting i § 48 gjeld likevel ikkje når nokon som er under 18 år vil tilbakekalle eit testament.

Når ein testamentarisk disposisjon kan kallast tilbake utan stadfesting, fell disposisjonen dessutan bort når dokumentet er øydelagt eller overstroket så det er truleg at disposisjonen ikkje skal gjelde. Vidare fell ein testamentarisk disposisjon bort når det på grunn av tilhøve som seinare er komne til, er tvillaust at han ikkje skal gjelde.

I tillegg til reglane i første og andre ledd gjeld for gjensidig testament at **tilbakekalling eller endring** berre er gyldig når den andre testator har fått kunnskap om det før arvelataren døydde, med mindre det var umogeleg eller det etter tilhøva ville vere urimeleg vanskeleg å varsle den andre testator.

§ 58. Har attlevande ektemake tatt over arven etter eit gjensidig testament som fastset noko om fordelinga av arven når b e er døde, kan attlevande ektemake **tilbakekalle eller endre** det som er fastsett om at arven eller ein del av den skal gå til arvingane til attlevande ektemake etter loven. Men attlevande ektemake kan ikkje tilbakekalle eller endre det som er fastsett om arverett til andre arvingar.

Attlevande ektemake kan likevel **tilbakekalle eller endre** alt som er fastsett om arv til nokon som er innsett til arving etter s erskilt ønske frå den attlevande ektemake, eller som ein må gå ut frå er innsett etter slikt ønske.

§ 67. Har lengstlevande ektemake tatt over arven etter eit gjensidig testament, og let ingen av ektemakane etter seg livsarvingar, skal følgjande reglar gjelde når det ikkje er grunn til å tru at ektemakane meinte noko anna då dei gjorde testament:

1. Lengstlevande ektemake rår **i levande live som ein eigar** over heile formuen, utan hinder av den rett arvingane etter førstavdøde måtte ha. Han kan når som helst gi ein eller fleire av arvingane fullt eller delvis arveoppgjer.
2. Har testamentet klare føresegner om arverett for arvingane etter førstavdøde, skal på skifte etter at lengstlevande er død halvparten av den samla formuen gå til arvingane etter førstavdøde og den andre halvparten til arvingane etter lengstlevande. Dersom lengstlevande gifter seg att, pliktar han å skifte med arvingane etter førstavdøde. Ellers gjeld reglane i §§ 17 andre og tredje ledd, **18 andre ledd** og 26 tredje ledd tilsvarande.
3. Så langt testamentet ikkje har klare føresegner om arvefordelinga etter at lengstlevande er død, **rår han fritt over heile formuen også ved testament**. Ligg det ikkje føre slik disposisjon, har arvingane til førstavdøde etter § 2 krav på halvparten av den samla formuen, dersom lengstlevande døyr utan å ha gift seg på ny.
4. Reglane i §§ 22 og 26 fjerde ledd gjeld tilsvarande for arveretten til arvingane etter førstavdøde.

GJENSIDIG TESTAMENT – KRONOLOGISK

6.3 *Situasjonen før første dødsfall:* § 57.3 regulerer endring/tilbakekall

6.4 *Situasjonen mellom første og annet dødsfall - rådigheten*

Livsdisposisjoner: Deklaratorisk regel i § 67 nr. 1: råder fritt

Dødsdisposisjoner: Endre/tilbakekalle sekundærdisposisjoner, § 58
(deklaratorisk)

Andre dødsdisposisjoner: Deklaratoriske regler i § 67 nr. 2. 3. pkt.
og i § 67 nr. 3. 1 pkt.

6.5 *Situasjonen etter annet dødsfall – hvem arver?*

Deklaratoriske regler i § 67 nr. 2, nr. 3 og nr. 4

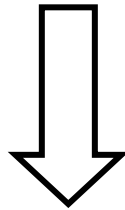

Grensen mellom livs- og dødsdisposisjoner

Disp. inter vivos og disp. mortis causa

§ 48 første ledd:

”Den som har fylt 18 år kan i testament **fastsetje kva som skal gjerast med det han let etter seg** når han døyr.”

Dødsdisposisjon

Dødsgaver

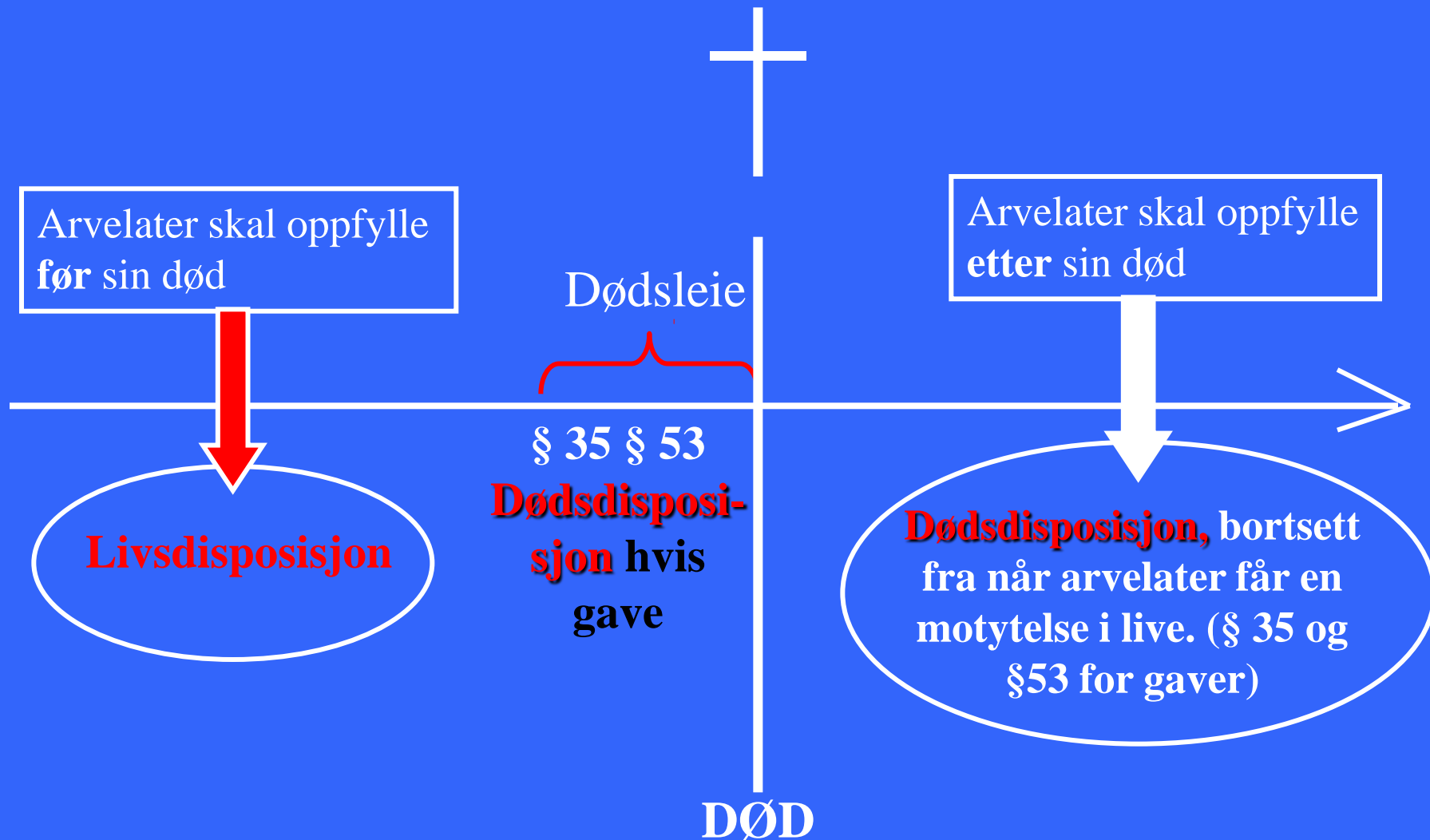
Kapittel IV. Pliktdel.

§ 35. Ei gåve som er meint å skulle oppfyllast etter at givaren er død, er berre gyldig så langt den fell innanfor den delen av formuen som givaren kunne rå over med testament etter §§ 29 og 37. Det same gjeld gåve han har gitt på dødsleiet.

Kapittel VIII. Korleis testament skal gjerast.

§ 53. Reglane framanfor i dette kapitlet gjeld også for gåve som er meint å skulle oppfyllast etter at givaren er død, og gåve som er gitt på dødsleiet

GRENSEN MELLOM LIVS- OG DØDSDISPOSISJONER

Ikke oppfylt

Formelt oppfylt
(skjøte, tinglyst,
selvangivelse...)

Faktisk oppfylt
(Overtatt utgifter
og inntekter
Nedbetalt gjeld
Overlevering/
besittelse....)

Fullt ut oppfylt

Hadde disposisjonen
realitet for arvelateren i
live?

LIVS

Ja

Nei

DØDS

”oppfylt”: **objektivt kriterium**

”realitet”: **subjektivt kriterium**

- Rt. 1955 s. 68 (gavesalg gjennomført før dødsleiet – livsdisposisjon)
- Rt. 1978 s. 1083 (gave gjennomført før dødsleiet – livsdisposisjon)

Ektemannen gir boligen i gave til hustruen og gjør den til særeie:

Dødsdisposisjoner:

- Rt. 1961 s. 935
- Rt. 1963 s. 518
- Rt. 1979 s. 1200

Livsdisposisjoner:

- Nordisk Domssamling 1963 s. 288
- Rt. 1971 s. 300

Hva skiller disse to fra de tre andre?

I samboerforhold: Rt. 2007 s. 776

Avtale om at mannens bolig skulle eies av begge samboerne. Han hadde rett til å løse ut hennes halvdel ved et brudd.

Høyesterett kom til at avtalen var en livsdisposisjon fordi den hadde realitet i hans levetid: Det kunne bli brudd (han 62 år og hun 49 år) og selv om han hadde en alvorlig lungesykdom, var han i god form da avtalen ble inngått i 2002.

I en slik situasjon var det ikke avgjørende at hjemmelen ikke var overført til henne. (Dissens 4-1)

Det gjenstandsmessige (kvalitative) oppgjøret

- **Hovedregel:** Salgsrett for loddeierne, sl. § 61.1
- **Naturalutleggsrett** for loddeierne, i sl. § 61.2
  - ”gode grunner” og
  - ikke ”rimelig grunn” til å motsette seg
- **Utvidet rett for ektefellen** - sl. § 63. (Kan ikke fratras ved testament)

HUSK: AVTALEFRIHET PÅ SKIFTE

Skifteloven

§ 61. Enhver loddeier kan kreve at boets eiendeler blir solgt, når ikke annet bestemmes nedenfor. Skiftes boet offentlig, kan også retten vedta at boets eiendeler skal selges, dersom loddeierne ikke kan bli enige om fordelingen.

En loddeier kan få utlagt bestemte eiendeler i boet når ingen av de øvrige loddeiere motsetter seg det. Er det uenighet om en loddeier skal få utlagt bestemte eiendeler, kan de bare legges ut til han dersom gode grunner taler for det, og det ikke er noen rimelig grunn for de andre loddeiere til å sette seg mot det. Retten skal påse at avgjørelsen ikke blir til skade for loddeier som er under 18 år eller umyndiggjort, eller som er forhindra fra sjølv å gjøre sine ønsker gjeldende eller fra å være personlig til stede under skiftet. Eiendelene blir i tilfelle å utlegges etter takst dersom loddeierne ikke er enige om verdien.

En loddeier må finne seg i at fordring som arvelateren hadde på han, avregnes i hans lodd med fullt beløp.

Reglene i denne paragraf gjelder bare når ikke annet følger av denne lov eller av gyldig testament.

Bestemmelsene i ekteskapsloven § 71 første ledd andre punktum og andre, tredje og fjerde ledd gjelder tilsvarende. Retten kan under offentlig skifte vedta at salg bare skal skje blant loddeierne eller noen av dem.

”gode grunner” i § 61.2

- ◆ Unntaksregel som skal brukes med varsomhet
- ◆ **Rt. 1978 s. 1513:** Alminnelig behov for bolig ikke nok, men her var arvingen eneste livsarving og det var også farmorens ønske at han fikk overta.
- ◆ **Rt. 1981 s. 513:** sønnen hadde et særlig behov for boligen.

§ 63. Når det ikke vil være åpenbart urimelig etter forholda, har gjenlevende ektefelle rett til å få utlagt på sin lodd bestemte eiendeler som han fullt ut eller for det vesentlige har brakt inn i boet.

På samme vilkår, men uten hensyn til hvem av ektefellene som har brakt eiendelene inn i boet, har gjenlevende ektefelle rett til å få utlagt på sin lodd boligeiendom som har tjent som ektefellenes felles bolig, andel eller aksje i boligselskap eller obligasjon som ektefellenes rett til leie av felles bolig har vært knyttet til, og løsøre som har hørt til innbo i det felles hjem eller som gjenlevende ektefelle trenger for å fortsette sin næring. Har felles boligeiendom også vært brukt til ervervsvirksomhet eller andre formål, gjelder bestemmelsen i foregående punktum bare når eiendommens hovedsakelige formål har vært å tjene som ektefellenes felles bolig og de øvrige loddeiere ikke har rimelig grunn til å motsette seg gjenlevendes utleggsrett. Var eiendelen den avdødes særeie, kan den bare utlegges til den gjenlevende ektefellen når særlige grunner taler for det.

Gjenlevende ektefelles rett til å kreve utlagt eiendom etter denne paragraf gjelder også eiendom som noen annen har odels- eller åsetesrett til.

Bestemmelsene i § 61 andre ledds tredje og fjerde punktum gjelder tilsvarende.

Ved salg av felleseiets eiendeler til andre enn loddeiere, har gjenlevende ektefelle forkjøpsrett under ellers like vilkår.

AVSLAG OG AVKALL PÅ ARV

§ 45. Ein arving kan gi arvelataren **avkall** på arv som arvingen **ventar**, eller på ein del av den. Når ikkje anna er avtalt, bind avkall på arv også livsarvingane til arvingen, med mindre avkallet er gitt av livsarvingen til arvelataren utan rimeleg vederlag.

Er arvingen umyndig, kan avkall berre gis når overformynderiet samtykkjer i det.

Avkall på arv kan og gis andsynes attlevande ektemake som sit i uskift bu.

§ 74. Ein arving kan **avslå** arv som **er fallen**. Avslaget kan gjelde heile arven eller ein del av den.

Er arvingen umyndig, kan avslag berre gis når overformynderiet samtykkjer i det.

Arv som det er gitt **avkall** på skal gå som om arvingen var død før arven fall. Arving som ikkje har livsarving, kan likevel gi avslag til føremon for ein særskild medarving.

Til første kursdag i Familie- og arverett:

- ◆ **Løse Eksamensoppgaven høsten 2001, HHH-oppgave spørsmål 2 og 3.** (også underspørsmålene 1 – 4.)

Finnes i "Familie- og arverett, Oppgaver og emneoversikter " Institutt for privatrett, Stensilserie B, nr. 41 2008, s. 97-98.

- ◆ **Eksamensoppgave Vår 1993 del I (1. avd.) spørsmål 1a og 1b, og 2a og 2b.**

Finnes i Institutt for privatretts stensilserie s. 68.